13.11.2026

Opetushallitukselle:

Asia: Lukion opetussuunnitelman perusteiden lukiodiplomiluvun ja lukiodiplomien suoritusohjeiden luonnoksista

Viite: Lausuntopyyntönne diaarinumero OPH-6820-2026

1 Aluksi

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua lukiodiplomien LOPS-perusteiden luonnoksesta sekä suoritusohjeiden päivittämisestä. OAJ pitää tärkeänä, että lukiodiplomivalikoimaa laajennetaan kolmella uudella lukiodiplomilla sanataide, tiede- ja teknologia sekä yrittäjyys.

Lukiodiplomien elinvoimaisuus edellyttää, että lukiodiplomeja tarjotaan kattavasti lukiokoulutuksessa eri puolella Suomea. Toivottavaa on, että kyseisten kahdeksan lukiodiplomin suoritusmäärät olisivat jatkossa riittäviä, mikä mahdollistaa alueellista yhteistyötä diplomien tarjonnassa sekä arvioinnissa. Riittävät suoritusmäärät ovat myös edellytys diplomien kehittämiseen edelleen ja käytettävyyteen mahdollisesti jatkossa ja laajemmin osana korkeakoulujen opiskelijavalintaa.

Lukiodiplomikokonaisuuden elinvoimaisuus edellyttää Opetushallitukselta aktiivista informaatio-ohjausta lukiodiplomien paikallisen, laajemman tarjonnan edistämisessä sekä koulutuksen järjestäjien yhteistyön tukemista asiassa. Lähtökohtaisesti lukiodiplomin suorittamiseen tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet riippumatta lukiosta. Informaatio-ohjauksessa tulee kiinnittää huomiota koulutuksen järjestäjien yhteistyön tukemiseen perusopetuksen, vapaan sivistystyön (kansalaisopistot) ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten kanssa.

Osassa lukiodiplomeja ei ole mahdollista suorittaa diplomia edeltäviä opintoja oppilaitoksessa valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisiin opintoihin perustuen. Tämä korostuu esimerkiksi tanssin, käsityön, yrittäjyyden ja kotitalouden lukiodiplomeiden kohdalla. Tällöin koulutuksen järjestäjän päättämien, oppilaitoskohtaisten valinnaisten opintojen tarjonta ja yhteistyö muiden oppilaitosten sekä koulutuksen järjestäjien kanssa korostuu. Informaatio-ohjauksessa tulee myös korostaa muualla hankitun osaamisen tunnistamista ja yhteistyötä työelämän ja eri alojen ammattilaisten kanssa, jotta opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi ei kaadu oman lukion opintojaksotarjonnan puutteeseen. Tämä korostuu erityisesti käsityön, tanssin ja kotitalouden diplomien kohdalla.

2 Palaute ja muutosehdotukset lukiodiplomilukuun (6.23) yleisesti

OAJ pitää hyvänä, että lukiodiplomien suorittamista koskevia opetussuunnitelman perusteita yhtenäistetään ja tarkennetaan. On kannatettavaa, että perusteiden mukaisesti koulutuksen järjestäjä päättää tarjoamistaan lukiodiplomeista yhden tai useamman diplomin osalta. Oleellista on, että OPS-perusteissa suorittamisen mahdollistamisessa korostetaan yhteistyötä koulutuksen järjestäjien, eri oppilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa.

OAJ:n näkemyksen mukaan vaatimus lukiodiplomin suorittamista edeltävistä opinnoista on tuotava esiin LOPS-perusteissa yleisissä määräyksissä. Määräyksissä voi todeta, että ennakko-opinnoista ja niiden määrästä ohjeistetaan tarkemmin diplomikohtaisissa määräyksissä, mikäli ennakko-opintojen määrään jätetään diplomikohtaista vaihtelua. Ennakko-opintojen määrässä voi olla perustellusti diplomikohtaisia eroja.

OAJ kannattaa määräysten riittävää väljyyttä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa mitkä opinnot ovat lukiodiplomin suorittamista edeltäviä opintoja.

3 Eri diplomeita koskevat huomiot LOPS-moduuleista

OAJ huomauttaa, että luonnoksessa opetussuunnitelman perusteiksi moduulikohtaisissa tavoite- ja sisältökuvauksissa on huomattavaa variaatiota tarkkuudessa. Moduulien tavoitteiden ja sisältöjen kuvauksen tulisi olla yhteismitallisesti joko vain yleisellä tasolla olevaa, jota tarkennetaan diplomikohtaisissa määräyksissä tai vastaavasti perustetasolla tavoitteita tarkentavaa ja sisällöltään vaihtoehtoja tarkentavaa. Vertaa tässä tiede- ja teknologian moduulin ja esim. tanssin moduulin sisältökuvausta.

Tanssin moduulin (TALD5) keskeisiin sisältöihin OAJ esittää lisättäväksi tanssillisen osaamisen osoittamista valitsemansa tanssimuodon ominaispiirteiden mukaisesti.

4 Diplomien suoritusohjeita koskevat yleiset huomiot (6.23)

Opetushallituksen ennakkotiedottamisessa koskien lukiodiplomien suuntaviivojen valmistelua on ilmoitettu, että lukiodiplomin suorittamista edeltävien opintojen laajuus olisi 6 opintopistettä. OAJ pitää yhtenevää edeltävien opintojen määrää kannatettavana. Lausunnolle annetuissa diplomikohtaisissa määräyksissä vaihteluväli on kuitenkin 4–8 opintopistettä. 4 opintopistettä voi olla perusteltu kotitalouden osalta, sillä koulukohtaisina valinnaisina opintoina ei yleisesti järjestetä laajempaa määrää. LOPS-perusteiden mukaisesti on kuitenkin huomioitava osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edeltävien opintojen laajuutta tarkasteltaessa.

Vastaavasti sanataiteen diplomia edeltävien opintojen osalta edellytetään 8 opintopisteen laajuisia edeltäviä opintoja. Tämä laajuus poikkeaa oleellisesti muista ja sen perustetta on OAJ:n näkemyksen mukaan vielä arvioitava.

OAJ esittää, että lausuntopalautteen kokoamisen jälkeen lukiodiplomikohtaiset suoritusohjeet laadittaisiin rakenteeltaan vielä selkeämmin yhtenevään muotoon ja että otsikointi noudattaa yhtenevää rakennetta. Esimerkiksi suorittamista koskeva ennakko-opintoja koskeva määrällinen määrittely on eri määräyksissä eri kohdissa, kuten ”lukiodiplomin tavoitteet” (2.1),”….diplomin suorittaminen” (2.1) ja ”….diplomin rakenne” (2.2).

Uudistetut lukiodiplomimääräykset korostavat aiempaa enemmän kirjallista tuottamista, prosessikuvausta kirjallisesti sekä itsearviointia ja pohdintaa. Diplomityön luonteen takia rakentava ja perusteltu palaute työstä on opiskelijalle myös perusteltu osa kokonaisuutta. Uutena elementtinä lukiodiplomeissa on osassa määritelty tuntimääräisesti tietyn mittainen lopputehtävän kirjoitustilaisuus. Valvotussa ympäristössä toteutettava kirjoitustehtävä voi arvioinnin luotettavuuteen perustuen olla perusteltu.

OAJ:n näkemyksen mukaan lukiodiplomin aiempaa laajempi kirjallista tuottamista edellyttävä diplomirakenne ja arvioitsijoiden kirjallisen palautteen koostamista edellyttävä palautemenettely kasvattaa diplomien ohjaus- ja arviointityölle edellytettyä työaikatarvetta. Vaikka työaikaan liittyvät seikat eivät ole OPH:n toimivallan piirissä, on välttämätöntä arvioida myös esitetyn diplomirakenteen vaikutusta opettajien ja arvioijien työmäärään. Eri diplomien suoritustapojen vaihdellessa yksilösuorituksesta/työstä ryhmäsuoritukseen/työhön voi esimerkiksi kyseisiä opintoja tai sisältöjä painottavassa lukiossa diplomien ohjaamisen ja arvioinnin edellyttämä työaikatarve olla huomattava. Tällöin korostuu diplomityön riittävä paikallinen resursointi (esim. ryhmäkoko) arviointityön laadukkaan suorittamisen edellytyksenä.

Diplomien rakenteeseen tehdyt muutokset vievät diplomia toiminnallisen tai taidollisen ja taiteellisen näytön antamisen lisäksi enemmän kirjalliseen suuntaan. Kokonaisuudessa on huomioitava myös opiskelijoiden työmäärä, joka diplomeista annettujen määräysluonnosten perusteella on huomattavan laaja. Tätä laajuutta on arvioitava suhteessa 2 opintopisteen laajuiseen opintokokonaisuuteen (1 op. = 14 h 15 min opetusta ja siihen liittyvä oppitunnin ulkopuolinen työ, esim. kotitehtävät ja muut työt sekä näyttöihin valmistautuminen).

OAJ pitää hyvänä, että diplomikohtaiset ohjeet ja määräykset sisältävät arviointityön tueksi tarkennetut kuvaukset arvioinnin kohteista ja arvosanojen määräytymisen tueksi laaditusta arvosanojen 10, 8 ja 6 kuvauksista.

OAJ pitää oleellisen tärkeänä, että arvioitsijoiden palautetta koskevassa ohjeistuksessa korostetaan tiiviyttä ja lyhyttä palautetta. Kahden arvioitsijan yhdessä laatima palaute edellyttää huomattavasti työaikaa opetushenkilöstöltä varsinkin, jos diplomin suorittajia on huomattava määrä. Tämä on tyypillistä esimerkiksi teatterin diplomin osalta, jossa esityksen valmistelu vie itsessään huomattavasti valmisteluaikaa sekä opettajilta että opiskelijoilta. Eri diplomien määräyksissä on kuitenkin eroja palautteen yksilöinnistä. Palautteen sisältöä ja rakennetta koskevat osat määräysluonnoksissa on hyvä yhtenäistää sisällöltään yhtenevästi selkeärajaisiksi.

Diplomikohtaisissa määräyksissä on eroja arvioitsijoiden määrää ja arvosanan muodostamista koskevin osin. Osassa todetaan, että ”mikäli arvioijat eivät pääse yksimielisyyteen lukiodiplomin arvosanasta, rehtori määrää kolmannen arvioijan, joka arvioi lukiodiplomin itsenäisesti” ja että tällöin arvosana muodostuu kolmen arvioitsijan antamien arvosanojen keskiarvosta.

OAJ pitää kolmen arvioijan käytäntöä menettelyllisesti kankeana ja raskaana. Käytännössä jo toinen arvioija on joissain tilanteissa perehdytettävä arvioinnin perusteisiin. Arviointi perustuu esimerkiksi teatterin lukiodiplomissa esiintymiseen, joka on jo pidetty siinä vaiheessa, kun arvioijat käyvät keskustelua arvosanasta. Tämän jälkeen nimettävä kolmas arvioija pidentäisi arviointiprosessia huomattavasti ja aiheuttaisi huomattavaa tarvetta arvioitsijoiden yhteistyölle.

Lukiodiplomit ovat luonteeltaan ja suoritustavoiltaan varsin erilaisia. Diplomityössä korostuu sen funktio erityisen harrastuneisuuden näyttönä. Tästä syystä on arvioitava huolellisesti, onko vuosittain tarkennettava teema lähestymistapana diplomityötä hankaloittava tai tarpeeton elementti kokonaisuudessa. Luovat tai taiteelliset diplomit poikkeavat lähestymistavaltaan tieteellisestä lähestymistavasta ja tällöin yhteisesti määritelty kattoteema voi jopa rajoittaa diplomin työstämistä.

Yleisissä määräyksissä on huomattava, että diplomityön arviointi edellyttää myös ulkopuolista arvioijaa. Vaikka kahden arvioijan käyttö vahvistaa arvioinnin luotettavuutta, on kuitenkin todettava, että ulkopuolisen arvioijan käyttö aiheuttaa oppilaitokselle varsinaisen diplomityön ohjauksen ja opetuksen lisäksi kustannuksia.

5 Eri diplomien suoritusohjeita koskevat huomiot

Sanataide:

Sanataiteen lukiodiplomissa on pohdinnan osalta kirjallisen työn vaihtoehtona ryhmäkeskustelu. Määräysluonnoksessa keskustelu käytäisiin 2–4 opiskelijan ryhmissä. Jos sanataiteen diplomin suorittamisen osana on mahdollista toteuttaa suullinen pohdinta, olisi se mahdollistettava myös vain yksittäiselle opiskelijalle tilanteissa, joissa oppilaitoksessa diplomin suorittaa vain yksi henkilö. Kirjallinen pohdinta on oleellinen vaihtoehto suullisen rinnalla.

Sanataiteen osalta on määräysten muotoilussa tärkeää tunnistaa, että kyseessä ei ole äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine vaan kyseessä on sanataide.

Teatteri:

Teatterin lukiodiplomin rakenne poikkeaa oleellisesti muista diplomeista koostuen 90 % osalta diplomityöstä eli esityksestä. Rakenne muodostaa huomattavan epäsuhdan muiden diplomeiden kirjallisen työn painottamisen osalta ollen ainoastaan 10 % yhteenlasketusta portfolion ja pohdinnan yhteenlasketusta painoarvosta. On ymmärrettävää, että diplomityössä painotetaan oppiaineen luonteen mukaisesti

esitystä, mutta painoarvoa olisi OAJ:n näkemyksen mukaan tasapainotettava esimerkiksi 2/3 esityksen ja 1/3 portfolion ja pohdinnan suhteessa.

OAJ:n arvion mukaan annetulla määräysluonnoksella opiskelijan työmäärä on teatterin lukiodiplomissa huomattavan suuri.

Tiede ja teknologia

OAJ pitää hyvänä tiede- ja teknologiadiplomin riittävää väljyyttä sen suorittamista koskevassa ohjeistuksessa. OAJ korostaa, että kahden opintopisteen laajuinen tutkiva tiede- ja teknologiaprojekti on työmäärältään opiskelijalle kuitenkin huomattava. Diplomin ohjeissa olisi myös tarkennettava, mitä opiskelijalle maksutta tarjottavilla erityismateriaaleilla tarkoitetaan.

Diplomin sisällöstä ja suoritustavasta riippuen kyseeseen voi tulla myös työturvallisuuteen ja siten vakuutusten puitteissa tarkasteltavia seikkoja. Työturvallisuuden osalta on huomioitava, missä tiloissa opiskelija lukiodiplomia valmistelee. Tämä korostuu esimerkiksi kokeellisen rakentamisen kohdalla. Ohjeistuksessa tilojen osalta on tarkasteltava vakuutusten voimassaoloa oppilaitoksen vastuun osalta ja toisaalta huomioitava opiskelijan informoiminen vakuutusta koskevista rajauksista. Diplomimääräyksiin tulisi sisällyttää yleiset periaatteet turvallisuudesta, materiaaleista ja vakuutuksista diplomityötä ohjeistettaessa.

Tanssi:

Tanssin diplomikohtaisissa määräyksissä olisi perusteltua selventää mahdollisuutta toteuttaa tanssiteos myös improvisaatioon perustuvana tai parin kanssa vuorovaikutuksessa syntyvänä tanssillisena kokonaisuutena. Monissa tanssilajeissa tanssillinen osaaminen perustuu suurelta osin tilanteessa tapahtuvaan musiikin tulkintaan, improvisaatioon ja vuorovaikutukseen. Näiden taitojen osoittaminen edellyttää erilaista toteutustapaa kuin ennalta valmisteltu koreografia.

Suorituksessa opiskelijan osaamista tulee voida arvioida tarkoituksenmukaisesti ilman, että ennalta laadittu liikemateriaali tai koreografinen rakenne muodostuu arvioinnin välttämättömäksi lähtökohdaksi.

Tanssin arviointikriteereitä ja lajikohtaista osaamista koskien on oleellista, että arviointikriteerit soveltuvat erilaisiin tanssilajeihin ja niiden erityispiirteisiin. Arviointiohjeiden osalta olisi arvioitava tarvetta tarkentaa opiskelijan valitseman tanssilajin teknisten, musiikillisten ja vuorovaikutuksellisten ominaispiirteiden huomioimista.

Tanssin diplomin osalta olisi arvioitava varsinaisen tanssiteoksen osuuden merkityksen kasvattamista 60 prosentista 70 prosenttiin ja vastaavasti kaventaa kirjallisen tuottamisen painoarvoa huomioiden kuitenkin, että kirjallinen pohdinta ja reflektointi ja tanssitaiteen sekä -kulttuurin tuntemus ovat tärkeä osa lukiodiplomia.

13.11.2026

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Tuomo Laakso
johtava erityisasiantuntija